

Perheenemäntäjärjestöjen ja yhteiskunnan välinen vuorovaikutus

Elli Saurio.

"Koti on yhteiskunnan sydän" on suomalaisen kotitalousväen keskuudessa melkein päiskulauseeksi muodostunut sanonta, johon me martatkin niin usein puemme ajatuksemme koettaessamme suurelle yleisölle osoittaa sen työn perustetta ja arvoa, jota järjestömme tarkoittaa. Niin kuin sydän elimistössä niin kotikin yhteiskunnassa on kaiken elämän alkuunpaneva ja ylläpitävä voima. Sydänhän se saa veren alituisesti viemään uutta ravintoa elimistömme miljooniin soluihin, jotta ne voisivat suorittaa kukin niille kuuluvaa tehtävää. Samoin koti on yhteiskunnan moninaisilla työpaikoilla tarvittavan ihmistyövoiman luoja, ylläpitäjä ja uudistaja. Eikä vain työvoiman, vaan sen siveellisen voiman, joka yhteiskuntamme rakentaa. Kodissahan opitaan kaiken siveellisyyden perusasia: toisten onnen ja menestyksen asettaminen oman etuni edelle. Kodissa vallitsee, ei vahvemman häikäilemätön ylivalta, vaan juuri heikoimman ja hoivaa tarvitsevan oikeus. Ilman tätä kodin lempeätä rakkauden lakia yhteiskunta olisi kylmä ja kolkko. Kodin niin kuin sydämenkin toiminta on elimistön olemassa olon perusehto — jos sydän lakkaa sykkimästä, lakkaa elämäkin. Siksi luonnonjärjestykseen kuuluukin, että se, mikä on välttämätöntä, jatkuu taukoamatta, huomaamatta, selviönä, jota tuskin pysähdymme edes toteamaan, saati sitten tutkiskellaksemme: Miksi, mitä varten? Ja jos kodin kohdalla pysähdymme, vastaamme: Siksi, että kodin jäsenet olisivat tyytyväisiä ja onnellisia. Näin me vastaamme sen vuoksi, että kodin pieni piiri sulkee sisäänsä vain ne, jotka ovat omiamme, läheisiämme. Jos koti olisi yksi suuri, tuhansia ihmisiä hoitava laitos, vastaisimme varmaan: Siksi, että yhteiskunta olisi tyytyväinen ja onnellinen. Kotien lukuisuus ja niiden ahtaat rajat tekevät niistä pikemminkin keskenään kilpailevia kuin yhteisrintamassa yhteiseen päämäärään pyrkiviä. Minun kotini, minun perheeni, minun etuni muodostuvat

helposti päämääräksi. Koti ei ole kuitenkaan itsetarkoitus, kuten ei sydänkään elimistössä, vaan kodin tulisi tietoisesti avata ovensa kuten sydän kammionsa antaakseen osansa yhteiskunnan hyväksi ja käyttöön. Vain näin voi todellinen ja tulokellinen vuorovaikutus kehittyä kotien ja yhteiskunnan välille.

Kun me pohjoismaiden perheenemäntäjärjestöjen edustajat, kukin maastamme kymmenien tuhansien kotien edustajana, olemme tulleet yhteen keskustellaksemme perheenemäntäjärjestöjen ja yhteiskunnan suhteesta, on meidän, samalla kuin toteamme yhteiskunnan työllemme tähän asti suoman tuen ja avun, teroitettava niitä velvollisuuksia, joita edustamillamme kodeilla on oleva puolestaan yhteiskuntaa kohtaan. Avunantohan ei voi olla yksipuolinen. Näitä velvollisuuksia on teroitettava siitä huolimatta, että kodit sinänsä, luonnon pakosta, automaattisesti suorittavat yhteiskunnan työnjaossa ensiarvoista tehtävää tuottaessaan uutta ihmisainesta ja ihmistyövoimaa, minkä tehtävän edustajina perheenemäntien järjestötyö on tähän asti saanut aivan liian vähän osakseen yhteiskunnan huomiota ja tukea. Siksi kysymyksemme jakautuu kahteen osaan: 1) millä tavoin ja missä määrin yhteiskunta on työtämme auttanut ja missä muodoissa voimme toivoa tämän avun voivan lisääntyä sekä 2) millä tavoin perheenemäntäjärjestöt voivat suorittaa vastapalveluksiaan yhteiskunnalle. Kysymyksen jälkimmäiseen kohtaan liittyy käsittääkseni kaksi eri tehtävää: organisatorinen, s.o. että me järjestönä pyrimme suuntaamaan työtämme yhteiskunnan kannalta tärkeimpiin tehtäviin, ja kasvatuksellinen, s.o. että me kasvatamme jäsenissämme yhteiskunnallista ajattelua ja mieltä, jotta yhteiskuntaa palveleva pyrkimyksemme toteutuisi mahdollisimman suurella määrin sekä jokaisen yksityisen kodin että jokaisen paikalliselimme kohdalla. Kysymys

kokonaisuudessaan on käsittääkseni työmme kannalta aivan ensiarvoisen tärkeä varsinkin tällä ajankohdalla, jolloin nopea teollistuminen ja taloudellinen kehitys on synnyttänyt uusia elämänmuotoja myös kodeissa ja jolloin yhteiskunnankin huomio entistä vilkkaammin on kohdistumassa koteihin ja ihmisen hoitoon yleensä. Oikea yhteiskunnallinen suuntautumisemme on suorastaan elinkysymyksiämme, sillä siinä määrin kuin kykenemme osoittamaan välttämättömyyttämme ja tarkoituksenmukaisuuttamme yhteiskunnan nykyisessä sisäisessä uudestirakentamistyössä, siinä määrin voimme myös odottaa yhteiskunnan avun meille kasvavan.

Ne yhteiskunnan elimet, joiden kanssa perheenemäntäjärjestöt etupäässä joutuvat kosketuksiin, ovat valtio ja kunta. Ennen kuin lähdän selostamaan vuorovaikutustamme niiden kanssa suomalaisen yhteiskunnan kannalta, on huomautettava siitä erikoispiirteestä, johon historialliset olomme niin maataloudellisen, kotitaloudellisen ja yleisen valistustoiminnan samoin kuin osuustoiminnan y.m. aloilla ovat johtaneet, nim. kansalaisten omaaloitteisuuden ja erikoisen vilkkaan omatoimisuuden ilmenemisestä. Kun tällainen omatoiminen järjestäytyminen viime vuosisadan loppupuolelta alkaneena on jo ehtinyt juurtua kansamme laajoihin kerroksiin ja niin muodostunut itsestään selväksi perinteeksi, on tässä ehkä syy siihen, ettei meillä yhteiskunnan taholta ole katsottu suuremman avun ja aloitteellisuuden olevan tarpeen, kuin mitä nyt on asianlaita, varsinkaan naisten järjestötyön ollessa kyseessä. Eikä tämä käsitys naisten omatoimisuudesta olekaan harhaanosunut. Sitä osoittavat esim. marttajärjestöjen vuosittain työhönsä käyttämät summat sekä valtion ja kunnan osuudet niissä. Niinpä Suomalaisen Marttaliiton viime vuonna työhönsä käyttämä kokonaissumma — kun lasketaan pois elimiltä toisille siirtyneet avustukset — oli 5,5 miljoonaa markkaa, mistä valtioapu 558.000 mk, kuntien avustukset n. 240.000 mk, muilta. s.o. osuuskassoilta ja osuustoiminnallisilta liikkeiltä, yksityisiltä liikelaitoksilta, muilta järjestöiltä y.m. saadut avustukset n. 1 milj. mk

ja marttayhdistysten omatoimisesti hankkimat varat 3,7 miljoonaa mk, joten valtioavun osuus käytetyistä varoista oli vain noin 10 %, kuntien osuus 4,4 %, marttayhdistysten omatoimisesti hankittujen varojen osuus yli 67 %. Ruotsalaisella Marttaliitolla valtioapu oli 150.000 mk eli 10 %, kuntien avustukset 68.000 mk eli 4,5 % ja omatoimisesti hankitut varat 740.000 mk eli n. 50 % käytön koko määrästä. Voimme siis täydellä syyllä todeta, että marttatoimintamme nykyisessä laajuudessaan saaselyityksensä marttojen henkilökohtaisesta omatoimisesta tulojen hankinnasta, mikä tehtävä kuitenkin valitettavasti vie aivan liian paljon aikaa ja voimia, jotka avustusten ollessa suurempia voitaisiin yhteiskunnankin edun kannalta käyttää tuloksellisemmin. Lisäksi ajattelempa, että näin suuren omatoimisuuden tulisi nykyistä suuremmassa määrin saada tunnustusta yhteiskunnan taholta myös ai-neellisen tuen muodossa.

Herää tietysti kysymys: Miten olemme yhteiskunnalta saamamme varat käyttäneet? Otan esimerkiksi Suomalaisen Marttaliiton. Kun ja'amme sen saaman valtionavun, 558.000 mk, 1 konsulentin palkkaukseen ja matkoihin laskemillamme menoilla, 27.000 mk, saamme valtionavusta vajaan 21 konsulentin palkkauksen — todellisuudessa liitolla v. 1938 oli 25 konsulenttia. Lisäksi toimi etupäässä yhdistysten palkkaamina 124 kotitalousneuvojaa, keskimääräinen toimiaika 9,4 kk. eli kokovuotiseksi muunnettuina lähes 100 kokovuotista neuvojaa; näistä kuntien yhteenlasketun avustuksen voidaan laskea korvanneen 20 neuvojan, valtion rahoittaman maataloudellisen rajaseututoiminnan 18 ja teollisuuslaitosten 12 neuvojan palkan, loput on palkattu yhdistysten hankkimilla muilla avustuksilla ja varoilla. Tämän lisäksi toimi järjestössä 46 kurssinpitäjää ja 59 käsityönopettajaa, keskimäärin 1/3 vuotta. Voimme siis todeta, että järjestö omatoimisesti vuosittain ylläpitää varsin suuren neuvojajoukon. Samansuuntaisen tilanteen havaitsemme Ruotsalaisessakin Marttaliitossa. Mainittakoon tässä yhteydessä julkisista varoista tulleiden raha-avustusten lisäksi, että esim. kunnat useassa tapauksessa avustavat

yhdistyksiä myös luontoiseduin, antamalla huoneistojaan martoille kokous- ja kurssipaikoiksi, luovuttamalla maata viljelyspalstoiksi j.n.e.

Kuvamme valtionavuin harjoitetusta kotitaloudellisesta järjestötoiminnastamme ei kuitenkaan supistu vain tähän, sillä marttajärjestöjen lisäksi tehdään kotitalousneuvontatyötä maanviljelysseurajärjestössä, 2 pienviljelijäliitossa ja osittain Sosiaalidemokraattisessa Työläisnaisliitossa sekä Maatalouskerholiitossa. Kotitalouskonsulenttiemme yhteenlaskettu luku on noin 50 ja kotitalousneuvojen noin 750. Kotitalousneuvontaan myönnetty valtioapu kaikissa järjestöissä, Maatalouskerholiittoa lukuunottamatta, on yhteensä 1.868.000 mk. Mainittu määräraha ei ole suuri, kun ottaa huomioon, että naisia kotitalousneuvontaa harjoitaviin järjestöihin kuuluu lähes 200.000, niistä marttoja 83.500. Kun Suomessa kotitalouksia arvioidaan olevan noin 700.000, kuuluu siis keskimäärin edustaja lähes joka kolmannelta kodista näiden järjestöjen piiriin ja tulee kotitalousneuvonnasta csalliseksi.

Vertailun vuoksi mainittakoon, että maataloushallituksen alaisissa 46 kotitaloudellisessa koulussa, joista 15 on kokovuotista emäntäkoulua, 4 neuvojaopistoa ja 2 kotitalousseminaria, toimii kaikkiaan 165 opettajaa. Kouluhallituksen alaisissa kouluissa, kansa- ja oppikouluissa, kansan- ja työväenopistoissa, kansakouluseminaareissa sekä talousopettajaseminaarissa toimii kaikkiaan noin 200 talousopettajaa. Lisäksi on kotitalousopetusta kauppa- ja teollisuusministeriön alaisissa teollisuuslaitosten ja kuntien omistamissa ammatikouluissa. Opetuslaitoksen rinnalla huomaamme järjestöjen suorittaman neuvontatoiminnan varsin suureksi jo toimihenkilöluvultaankin. Esimerkkinä neuvontatyön laajuudesta voimme mainita, että kun Suomalaisen Marttaliiton v. 1938 toimeenpanemien kursien yhteenlaskettu kestämisäika oli 16.862 päivää kurssilaisten luvun ollessa 58,661, vastaisi tämä työpäivien lukua 21 kokovuotisessa emäntäkoulussa, joissa oppilaiden luku on 50. Lisäksi tulevat kotikäynnit, kil-

pailut, retkeilyt, näyttelyt, emäntäpäivät, kerhoillat y.m. Kun otamme huomioon vastaavan suhteen koko neuvontatyössämme, saamme jonkinlaisen käsityksen siitä, mitä todella vuosittain teemme. Joskaan ei neuvontatyötä voitaisi suorastaan verrata koulussa tapahtuvaan järjestelmälliseen opetukseen, on toisaalta neuvonnan etuna se, että se saapuu suoraan koteihin ja kunkin luokse, niidenkin, jotka eivät ikänsä puolesta enää voi istua koulun penkillä tai joilla ei ole varoja koulunkäyntiin. Niinpä Suomalaisen Marttaliiton kotitalousneuvojen neuvonnan saajista oli 67 % pienviljelijöitä ja pienempiä keskiviljelijöitä sekä 19 % työläisiä, muiden osalle jäädessä 14 %.

Uskaltanemme sanoa, että Suomen järjestäytyneet emännät eivät ole yhteiskunnalta saamaansa leiviskää kaivaneet maahan, vaan saattaneet sen työssä moninkertaiseksi kotien hyvinvointia, terveyttä ja yleistä tasoa kohottaen. Kaukana siitä, että olisimme itse tyytyväisiä, ja että meidän työhömmä oltaisiin tyytyväisiä. Meiltä odotetaan, että ne 500.000 kotien edustajaa, jotka vielä ovat ulkopuolellamme, saatettaisiin myös neuvontatyön piiriin. Siihen me itsekkin pyrimme sitä mukaa kuin voimamme ja varamme antavat myöten. On selvää, että vapaaehtoiseen järjestötoimintaan tulevat ensi kädessä ne, joilla itsellään jo on harrastusta ja oma-aloitteisuutta. Ne, jotka kaikkein kipeimmin neuvontaa kaipaisivat ja joiden auttaminen yhteiskunnankin kannalta on tärkeintä, eivät tule itse, vaan heidän luoksensä on mentävä. Juuri tässä tulee kysymyksen kunnan ja paikallisten perheenemäntäjärjestöjen välinen vuorovaikutus ja yhteistointa. Jo kunnan eri elimissä, joissa varsin suuressa määrin joudutaan hoitamaan koteja koskevia asioita, kaivataan valistunutta perheenemäntien edustajaa. Kunnanvaltuustoisamme on varsin yleisesti nainen tai useampiakin — tilastoa heidän luvustaan koottaneen parhaillaan —, ja martatkin varsin innokkaasti ja tuloksellisestikin ovat äänestäneet niihin ehdokkaitaan. Naisen osanottoa edellyttävät myös kunnan eri toimintahaarat. Niinpä v. 1936 säädetty huol-

tolaki määrää, että ainakin yhden huoltolautakunnan neljästä jäsenestä samoin kuin sen alaisten, köyhäinhoitoa, lastenhuoltoja, irtolais- ja alkoholisti- y.m. huoltoja koskevien osastojen — mikäli niitä asetetaan — kahdesta jäsenestä tulee olla nainen. Perheenemäntien vaikutusta kaipaisi myös kunnallinen terveydenhoitotoimi päättäen jo siitä, että terveydenhoitolakimme jättäessä maalaiskunnissa kunnanvaltuuston harkintaan erikoisen terveydenhoitolautakunnan asettamisen, monet kunnat ovat sen jättäneet asettamatta. Opetus- ja valistustoimi on erikoisen lähellä juuri meitä naisia — lukemattomat martat istunevatkin koulunsa johtokunnissa. Perheenemäntien asiantuntemusta kaipaisi myös kunnallinen rakennustoimi, naisen mukana olo rakennuslautakunnissa säästäisi varmaan monilta epäkäytännöllisyyksiltä, jotka usein perästä päin vaativat kalliita korjauksia, jos lainkaan ovat korjattavissa.

Nyt kun kunnalliset lakimmekin jo edellyttävät naisten osanottoa kunnallisiin tehtäviin, jää ennen muuta juuri perheenemäntäjärjestöjen asiaksi pitää huolta siitä, että todella pystyviä naisia nähin tehtäviin on valittavissa. Toisaalta perheenemäntäjärjestöjen edustajien mukana olo kunnallisessa hallinnossa avaa itse järjestöllekin kuin ikkunan yhteiskuntaan. On tärkeätä, että yhdistysten johtohenkilöillä on yhteiskunnallista näkemystä ja harrastusta ohjata toimintaa juuri niihin muotoihin ja sinne, missä sitä kipeimmin tarvitaan. Yhteistoiminta kunnan viranomaisten ja terveydenhoitotoimihenkilöiden kanssa on kokemuksen mukaan vienyt tähän suuntaan. Usein kodissa, jossa tarvitaan terveysisarta tai kättilöä, tarvitaan yhtä kipeästi kotitalousneuvojaa. Kun kuntamme nykyään yhä suuremmissa määrin palkkaavat terveydenhoitotoimihenkilöitä, on toivottavaa, että yhteys niiden ja perheenemäntäjärjestöjen välillä saa kiinteitä muotoja, esim. toimintaa suunnittelevana ja valistuspäiviä järjestävänä pysyvänä toimikuntana. Toiminta on useissa paikoin alulla, terveydenhoidollisten kysymysten kuuluessa vuoden ohjelmaamme terveydenhoitotoimihenkilöt ovat olleet luennoit-

sijoina marttayhdistysten tilaisuuksissa, ovatpa vielä järjestäneet marttojen kanssa terveyspäiväkiertoja syrjäkyliinkin. Kiinteä yhteistoiminta kunnan toimihenkilöiden kanssa on lisäksi omiaan herättämään yhdistysten jäsenissäkin harrastusta huoltotehtäviin kunkin lähimmässä ympäristössä, omassa kylässä. Lisäämällä taitoa kotien hoitamisessa lisäämme kuntamme jäsenten hyvinvointia ja veronmaksukykyä, parantamalla terveydellisiä oloja ja levittämällä valistusta koteihin vähennämme niiden lukua, joista huolehtiminen jää yhteiskunnan kannettavaksi.

Valtiossa kohtaavat meitä samat kysymykset kuin kunnassakin, valtiohan on aloitteiden tekijä ja lainsäätävä, kunnat vain toimeenpanijoita. Eduskuntamme naisjäsenet — samoin kuin lukuisat miehet eduskunnassamme — ovat lämpimiä kotien asioiden ajajia, valitamme vain, ettei heitä ole enempää kuin 15 eduskuntamme 200 jäsenestä. Tässäkin syy lankeaa huomattavalta osalta perheenemäntäjärjestöille, emme ole kyenneet kasvattamaan riittävästi naisia, joita voitaisiin asettaa ehdokkaiksi. Emmekä ole aina riittävän valvuttuneita äänestääksemme hyviä ehdokkaita läpi. Siitä, että valtiomme nykyään osoittaa aivan erikoista huomiota koteja lähellä oleviin kysymyksiin, ovat todistuksena monet viime aikojen komiteat, joissa eri perheenemäntäjärjestöjenkin edustajia on jäsenenä. Mainitsen vain maaseudun asuntokomitean, maaseudun terveydenhoitokomitean, kotiapulaiskomitean, jossa m.m. Suomalaisen Marttaliiton puheenjohtaja on jäsenenä, kansanravitsemuskomitean, jossa minulla on kunnia olla jäsenenä, lomankäyttökomitean y.m. Komiteiden yhteydessä tulkoon mainituksi valtion kotieläintuotteiden mainostoimikunta, jossa molemmilla marttajärjestöillä on edustajansa. Meiltä Suomen emäntäjärjestöiltä puuttuu kuitenkin kiinteätä elintä, joka olisi yhteistoiminnan ylläpitäjänä perheenemäntien ja valtion välillä. Olemme iloitteet ja ihailleet esim. Tanskaan perustettavan kotitalousneuvoston ja Viroon kotitalouskamarin. Kun meillä pari vuotta sitten maataloushallitukseen, jonka alaisina kotitalousneuvontajärjes-

tömme ovat, perustettiin erikoinen kotitalousosasto kotitalousneuvoksineen ja kaksine tarkastajineen — kouluhallituksessahan meillä on tietenkin myös kotitaloustarkastaja — tehtiin sen taholta aloite valtion kotitalouskeskuksen asettamisesta kotitalousosaston yhteyteen. Aloite, jolle me martat annoimme lämpimän kannatuksemme, on kuitenkin toistaiseksi toteutumatta. Meillä, missä kotitaloudellinen neuvontatoiminta on paisunut varsin laajaksi ja lisäksi jakautunut usean järjestön piiriin, olisi erikoisen tarpeen yhteinen perheenemäntien työtä edustava elin, jonka välityksin me voisimme esittää valtiolle tarpeitamme ja tarvittaessa antaa sille myös asiantuntemuksem-

me. Uskomme, että tällainen pysyvä elin voisi tehokkaalla tavalla lisätä perheenemäntäjärjestöjen ja valtion välistä vuorovaikutusta ja koitua molemmille hyödyksi.

Arvoisat perheenemännät! Yhteiskunta odottaa ja tarvitsee työtämme. Jos pyrkimyksemme ei ole mielestämme vielä saanutkaan yhteiskunnan taholta sitä ymmärtämystä ja arvontoa, jota toivomme, on tehtävämme vieläkin velvoittavampi: tehdä työtä entistä määrätietoisemmin, entistä syvemmälle ja laajemmalle, jotta kirkastuisi sekä järjestösämme että yhteiskunnassamme totuus: Koti on yhteiskunnan sydän.

